

2017-215

Archeologienota Halle Wielewaallaan

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

16-12-2017

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een verkavelingsvergunning te Halle Wielewaallaan (provincie Vlaams-Brabant), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het plangebied, 8749m² groot, bevindt zich ten zuidoosten van de stadskern van Halle, tussen de Wielewaallaan in het noordwesten en de Eugène Ysayestraat in het zuidoosten. Het westelijke deel van de site is in gebruik als landbouwgrond, het oostelijke deel is begroeid met bomen. Langs de Wielewaallaan is een strook grasland met daarin enkele bomen aanwezig. Boven deze strook bevinden zich hoogspanningskabels. Er staan geen gebouwen op het plangebied. Het oostelijke deel zou volgens mondelinge informatie van buurtbewoners vroeger in gebruik zijn geweest als groeve of steenbakkerij. Concrete bewijzen hiervoor werden echter niet teruggevonden, ook niet na navraag bij de milieudienst van de stad.

Het uitgevoerde bureauonderzoek is volledig waarbij de relevante en beschikbare bronnen teruggevonden werden en geraadpleegd. Het plangebied bevindt zich op enige afstand ten zuidoosten van het stadscentrum, buiten de stadsvesten. Op de oudst beschikbare betrouwbare cartografische bron, de Ferrariskaart uit ca. 1777, wordt de huidige Eugène Ysayestraat reeds aangegeven. Het plangebied is onbebouwd en vermoedelijk in gebruik als landbouwgebied. De directe omgeving is zeer landelijk, zonder bebouwing. Dezelfde situatie is afgebeeld op de 19de- en vroeg 20ste-eeuwse kaarten. Op de kaart van 1879 lijkt er een voetweg aanwezig op de locatie van de Wielewaallaan. Het oostelijke deel van het plangebied, dat nu bebost is en een meter lager ligt dan het westelijke deel, zou volgens mondelinge informatie van buurtbewoners vroeger in gebruik zijn geweest als groeve of steenbakkerij. Concrete bewijzen hiervoor werden echter niet teruggevonden, ook niet na navraag bij de milieudienst van de stad en na een eerder uitgevoerd verkennend bodemonderzoek. Op de luchtfoto van 1971 is op de oostelijke helft activiteit te zien, is dit mogelijk een groeve? Wegens gebrek aan detail op de foto kan dit niet met zekerheid gezegd worden. Op de latere luchtfoto's is meer detail te zien, waarbij de scherpe grens tussen het oostelijke en westelijke deel opvalt. In de noordoostelijke hoek zijn enkele gebouwtjes afgebeeld op de foto van 1979-1990, de rest van het oostelijke deel is nu grasland. De Villalaan is doorgetrokken tot aan de Ysayestraat en de bebouwing neemt toe. Op de foto van 2000-2003 zijn de 3 gebouwtjes afgebroken, wel is de loods die zich voorheen net ten oosten van het plangebied bevond uitgebreid tot in het plangebied. De westelijke zijde van de Villalaan is bijna volledig bebouwd. Enkele jaren later wordt de loods afgebroken en krijgt het plangebied het huidige uitzicht. Hoe de site er uit zag voor 1777 is niet gekend. Er werd op het terrein nog geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. In de ruime omgeving zijn er meerdere archeologische sites gekend, waarbij naast de (post)midleeeuwse vindplaatsen in en rond de stad vooral de Romeinse sites opvallen. Deze duiden zowel op bewoning, ambachtelijke activiteit als begraving in de regio in die periode. Een aantal artefacten steentijdsites zijn gekend in de omgeving, maar deze zijn het resultaat van veldprospecties en duiden niet op in situ vindplaatsen. Het plangebied bevindt zich buiten de Zennevallei, op hogere gronden ten oosten ervan. Het terrein kent een sterk dalend verloop van zuidoost naar noordwest en een zekere vorm van erosie. De

bodem is een matig droge leembodem met textuur B horizont. Deze matig droge leemgronden vertonen een gleyhorizont op matige diepte. Deze bodems komen voor op hellingen of in de nabijheid van Tertiaire ontsluitingen, waar zich dan ook een substraat kan manifesteren.

Deze gegevens tonen aan dat het projectgebied een bepaalde archeologische verwachting heeft. Ondanks de bestaande helling is er geen enkele reden om aan te nemen dat het plangebied niet zou gefrequentieerd zijn in het verleden, en de kans op het aantreffen van een archeologische site op deze locatie is niet onwaarschijnlijk. Gezien de landschappelijke ligging, de bodemgesteldheid, de archeologische context is er een kans dat er (een) site(s) met grondsporen uit het neolithicum, de metaaltijden, de Romeinse periode, de middeleeuwen en/of nieuwe tijden aanwezig is (zijn) binnen het plangebied. In situ bewaring van eventuele artefacten-steentijdsites wordt niet verwacht binnen het plangebied. Er zijn geen aanwijzingen voor afgedekte archeologische niveaus; indien er artefacten steentijdsites aanwezig waren, dan zijn deze – gezien het vroegere landbouwgebruik op de site - opgenomen in de ploeglaag en verspreid geraakt. Er hebben geen gekende diepgaande verstoringen plaatsgevonden op het westelijke deel van het plangebied, waardoor kan verondersteld worden dat eventueel aanwezige archeologische sites met grondsporen een goede bewaring zullen hebben. Wel moet, gezien de ligging op een hellend terrein, rekening gehouden worden met een mogelijke invloed van erosie binnen de grenzen van het plangebied, die kan gezorgd hebben voor aftopping van de sporen. Op het oostelijke deel van het terrein zijn er sterke vermoedens dat er in het verleden een verstoring heeft plaats gevonden door het gebruik als groeve of steenbakkerij. Deze vermoedens zijn gebaseerd op mondelinge informatie, de lagere ligging met scherpe grens ten opzichte van het westelijke deel en de wazige luchtfoto van 1971, maar kunnen op basis van alleen het bureauonderzoek niet hard gemaakt worden.

De begroeiing op het terrein wordt verwijderd. De site zal vervolgens verkaveld worden in 17 loten. De woningen betreffen halfopen en open bebouwing. Er wordt een interne wegenis aangelegd die voor ontsluiting zorgt naar de Wielewaallaan. Bij elke woning komt een tuin. Langsheen de interne wegenis wordt in het noorden een kleine groenzone met een wadi ingericht. Er kan vanuit gegaan worden dat de bodem van het totale plangebied ernstig verstoord zal worden: het voorafgaand rooien van de bomen, het bouwrijp maken van de percelen en allerhande werfverkeer, het optrekken van de woningen, het aanleggen van wegenis en nutsvoorzieningen en -leidingen en het inrichten van de tuinzones kent een diepe impact in de bodem en kan nefast zijn voor eventueel aanwezige archeologische sporen en sites. Het plangebied kent een bepaalde archeologische verwachting, maar op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet aangetoond worden. De geplande werken zijn van die aard dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd wordt. Er dient bijgevolg verder vooronderzoek te gebeuren. Een verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren voor de regio ten zuidoosten van de stad Halle, waar nog maar weinig gravend archeologisch onderzoek is verricht.

Gezien de aard van de site en het archeologisch verwachtingspatroon is een verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven noodzakelijk. Ook naar kosten-batenanalyse is deze onderzoeksmethode te prefereren. Het sleuvenplan, de richtlijnen en onderzoeksvragen worden hieronder voorgesteld. Dit proefsleuvenonderzoek dient te gebeuren in uitgesteld traject, aangezien de verkaveling pas ontwikkeld wordt onder opschortende voorwaarde van het verkrijgen van een vergunning, en ook omdat eerst de aanwezige begroeiing moet gerooid worden.

3. Vraagstelling

Het doel van het onderzoek is om te achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap? Hoe is de bodemopbouw? Is er sprake van erosie?
- Kan een archeologische site uitgesloten worden?
- Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied? Kan het sleuvenonderzoek bevestigen dat er op het oostelijke deel een groeve aanwezig was?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven de meest aangewezen methode is om deze site te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op figuur 1 en 2. De voorziene onderzoeksmethode moet niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden.

Om eventueel aanwezige archeologische sporen zo weinig mogelijk te beschadigen, is het van belang dat bij het rooien van de bomen de stronken blijven staan, omdat het uitgraven of uitfrezen daarvan schade kan berokkenen aan eventueel aanwezige archeologische sporen. Het proefsleuvenonderzoek kan pas van start gaan na deze rooiwerken.

Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, dient gebruik gemaakt te worden van de inplanting van parallelle proefsleuven. De sleuven zijn noordzuid georiënteerd, haaks op de helling. Bij de inplanting bedraagt de afstand tussen de proefsleuven minimum 12m en maximum 15m (van middenpunt tot middenpunt). Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed. Daarnaast worden extra volg-, dwarsleuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen.

Er wordt 10%, oftewel ca. 875m², van de onderzoekbare oppervlakte opengelegd door middel van sleuven en 2,5%, oftewel ca. 219m², door middel van volg-, dwarsleuven of kijkvensters. De ligging van deze bijkomende 2,5% is vrij te bepalen door de erkende archeoloog die het proefsleuvenonderzoek uitvoert. Op die manier is er een maximale info voor een minimale kost. Er wordt in totaal 1094m² oftewel 12,5% van het plangebied onderzocht.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. urnengraven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

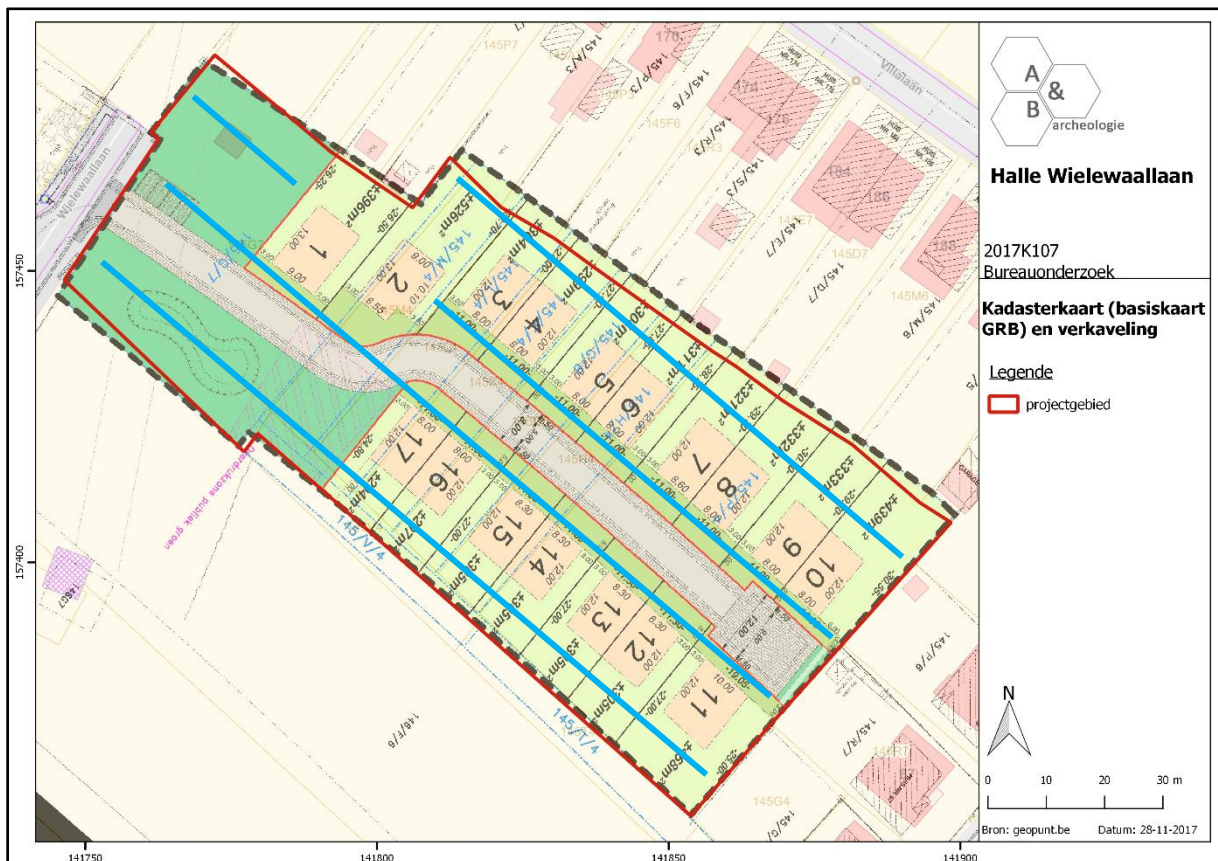
Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hierboven beschreven methodes dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

Eerst worden de sleuven in het westelijke deel aangelegd. Indien bij het aanleggen van de sleuven in het oostelijke deel duidelijk wordt dat er hier een grootschalige verstoring heeft plaatsgevonden door een vroeger gebruik als groeve, waarbij het archeologische niveau is verstoord, dan moeten de sleuven in dit westelijke deel niet volledig aangelegd worden en volstaat een steekproefsgewijs onderzoek door middel van proefputten om de afbakening van deze verstoring in kaart te brengen. Indien er effectief een verstoring aanwezig is, dan zal het niet nodig zijn om 12,5% dekkingsgraad van

het volledige terrein te behalen met het proefsleuvenonderzoek. In dat geval wordt er wel voor gezorgd dat 12,5% dekingsgraad gehaald wordt op het onverstoord deel.

Bij het uitgraven van de sleuven wordt terdege rekening gehouden met de aanwezige hoogspanningslijn in het noordwesten. De graafmachine werkt op deze locatie volgens de veiligheidsvoorschriften van de netwerkbeheerder.

Het sleuvenplan weergegeven op figuur 2 is een indicatief plan en niet bindend, en zal wijzigen indien het oostelijke deel verstoord blijkt. In ieder geval worden de geplande huizenblokken zo veel als mogelijk vermeden met de sleuven en de kijkvensters.

Figuur 2 Indicatief sleuvenplan in het blauw, geprojecteerd op het verkavelingsplan en het kadasterplan (bron: geopunt.be en initiatiefnemer).¹

¹ Dit is een voorlopig verkavelingsplan, op de definitieve versie is de wadi verschoven naar de noordoostelijke kant van de baan. De configuratie van de woningen en de wegen is dezelfde gebleven.

5. Gewenste competenties

- Het team moet bestaan uit minstens 1 archeoloog met minstens 200 werkdagen ervaring met onderzoek op leemgronden.
- Het team moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 40 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek.
- Het team moet bestaan uit minstens 1 archeoloog met ervaring met onderzoek van meerperiodesites.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk.